

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง "การใช้หนังสือพิมพ์รายวันเป็นสื่อการสอนด้านสิ่งแวดล้อมของครูระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในกรุงเทพมหานคร" ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยลำดับหัวข้อในการนำเสนอตั้งต่อไปนี้

1. เอกสารและบทความที่เกี่ยวข้องกับหนังสือพิมพ์ ได้แก่
 - 1.1 ความหมายของหนังสือพิมพ์
 - 1.2 วัตถุประสงค์ของการทำหนังสือพิมพ์
 - 1.3 ประเภทของหนังสือพิมพ์
 - 1.4 ลักษณะของหนังสือพิมพ์
 - 1.5 เนื้อหาของหนังสือพิมพ์
 - 1.6 บทบาทและหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ต่อสังคม
 - 1.7 บทบาทและหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ในการรายงานข่าวสิ่งแวดล้อม
 - 1.8 การเลือกและวิธีการใช้หนังสือพิมพ์เป็นสื่อประกอบการเรียนการสอน
2. งานวิจัยภายในประเทศและต่างประเทศ
 - 2.1 งานวิจัยภายในประเทศ
 - 2.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. เอกสารและบทความที่เกี่ยวข้องกับหนังสือพิมพ์

1.1 ความหมายของหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์ ตามพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ.2484 มาตรา 4 วรรค 3 ระบุว่า "หนังสือพิมพ์ หมายความว่า สิ่งพิมพ์ที่มีจำหน่ายเช่นเดียวกัน และออกหรือเจตนาจะออกตามลำดับเรื่อยไป มีกำหนดระยะเวลาหรือไม่ก็ตาม"

พัชรา ศीलรักษา (2521: 9) กล่าวถึงความหมายของหนังสือพิมพ์ไว้ สรุปได้ว่า หนังสือพิมพ์เป็นสิ่งพิมพ์ที่เสนอข่าวและเหตุการณ์เคลื่อนไหวใหม่ ๆ ทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศ ข่าวการเมือง ข่าวการเศรษฐกิจและสังคม ข่าวการศึกษา ข่าวกีฬา ฯลฯ มีลักษณะเป็นกระดาษขนาดใหญ่ จำนวนหลายแผ่นพับได้ ส่วนใหญ่จะออกเป็นรายวันเพื่อเสนอข่าวสดต่อประชาชน ช่วยให้ผู้อ่านได้รับความรู้กว้างขวางทันต่อเหตุการณ์

ธาดาศักดิ์ วชิรปรีชาพงษ์ (2528: 19) กล่าวถึงความหมายของหนังสือพิมพ์ไว้ สรุปได้ว่า หนังสือพิมพ์ที่เสนอข่าว เหตุการณ์ ความเคลื่อนไหวใหม่ ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศมีลักษณะเป็นกระดาษขนาดใหญ่จำนวนหลายแผ่นพับได้ ส่วนมากจะออกเป็นรายวันเพื่อเสนอข่าวสด ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้ทันต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ

ควน บรัดเลย์ (Duane Bradley 1967: 11) ให้ความหมายว่า หนังสือพิมพ์เป็นแหล่งรวบรวมข่าวสาร ความบันเทิง พิมพ์บนกระดาษราคาถูก ซึ่งอาจพิมพ์เป็นรายวันรายสัปดาห์ หรือรายเดือน หนังสือพิมพ์จะดำเนินไปทันทีที่ฉบับใหม่ปรากฏขึ้นมาทันที

จูเลียน อาดัมส์ (Julian Adams 1969: 29) ให้ความหมายของหนังสือพิมพ์รายวัน (Daily Newspaper) ว่า เป็นหนังสือพิมพ์ที่ออกจำหน่ายสม่ำเสมอเป็นประจำทุกวันมักจะพิมพ์ในเมืองหลวงหรือเมืองใหญ่ ๆ ลงข่าวทุกชนิด เช่น ข่าวภายในประเทศ ข่าวธุรกิจการค้า ข่าวกีฬา ข่าวสังคม และข่าวบันเทิง เป็นต้น ข่าวที่นำมาลงเป็นข่าวสด ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวันนั้น หรืออย่างช้าไม่เกิน 2-3 วัน

คาร์เตอร์ วี กูด (Carter V. Good 1973: 637) ได้อธิบายถึงความหมายของหนังสือพิมพ์ไว้ว่า หนังสือพิมพ์เป็นสิ่งพิมพ์ที่ออกตามวาระ มีกำหนดคิดต่อไปเป็นลำดับ มีลักษณะเป็นกระดาษขนาดใหญ่จำนวนหลายแผ่นพับได้ จุดมุ่งหมายเพื่อเสนอข่าวสารและสิ่งที่น่าสนใจทั่วไป ตามปกติกำหนดออกเป็นรายวัน หรือ รายสัปดาห์ แต่ถ้าเพื่อการศึกษา อาจออกเป็นรายปักษ์หรือรายเดือนก็ได้

จากคำนิยามของหนังสือพิมพ์ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า หนังสือพิมพ์ คือ สิ่งพิมพ์ที่ออกตามระยะเวลาที่กำหนดติดต่อกันไปเป็นลำดับ จะเป็นรายวัน รายสัปดาห์ รายปักษ์ หรือรายเดือนก็ได้ มีลักษณะเป็นกระดาษขนาดใหญ่จำนวนหลายแผ่นพับได้เสนอข่าวทุกชนิดที่เป็นข่าวสดและน่าสนใจ เช่น ข่าวภายในประเทศ ข่าวภายนอกประเทศ ข่าวธุรกิจการค้า ข่าวกีฬา ข่าวบันเทิง ข่าวสังคม โดยที่ข่าวสารเหล่านี้จะต้องเป็นข่าวที่มีความสด คือ ต้องเป็นเหตุการณ์ที่เพิ่งเกิดขึ้นไม่นาน มีความน่าสนใจ นอกจากเสนอข่าวสารต่างๆ แล้ว หนังสือพิมพ์ยังต้องเสนอบทความและคอลัมน์ต่างๆ เพื่อเป็นการแสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ที่กำลังเป็นที่สนใจของประชาชนในขณะนั้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการทำหนังสือพิมพ์

วัตถุประสงค์ของการทำหนังสือพิมพ์ อาจมีความแตกต่างกันไปตามนโยบายของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับ แต่โดยส่วนรวมแล้วต่างก็มุ่งที่จะเสนอข่าวสารแก่ผู้อ่านเช่นเดียวกัน มีผู้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการจัดทำหนังสือพิมพ์ไว้ ดังนี้

วิญจวน อินทรกำแหง (2520: 48) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการทำหนังสือพิมพ์ว่ามีอยู่ 4 ประการด้วยกัน ดังนี้

1. เพื่อแจ้งข่าว เป็นวัตถุประสงค์ประการสำคัญที่สุดของหนังสือพิมพ์
2. เพื่อเป็นสื่อกลาง สร้างความเข้าใจอันถูกต้องให้เกิดขึ้นระหว่างชุมชนกับรัฐบาลรวมทั้งประชาชนกับประชาชนด้วย
3. เพื่อแนะนำ หรือให้การศึกษากับประชาชนให้ทราบถึงเรื่องที่ควรทราบเพื่อเตรียมตัวเพื่อความรู้ หรือเพื่อสวัสดิการ เป็นต้น
4. เพื่อให้ความเพลิดเพลินบันเทิง เป็นการให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน และการพักผ่อนหย่อนใจ แก่ผู้อ่านไปพร้อมกับการอ่านด้วย

วิฑูรย์ วิริยะพันธุ์ (2520: 48) กล่าวถึง วัตถุประสงค์ของการจัดทำหนังสือพิมพ์ไว้สรุปได้ดังนี้

1. เพื่อแจ้งข่าวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในประเทศ หรือส่วนใดส่วนหนึ่งของโลก
2. เพื่อให้ความเข้าใจ หนังสือพิมพ์จะต้องเสนอเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและติดตามเหตุการณ์หรือเรื่องราวนั้น ๆ มาเสนอให้ประชาชนทราบเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถูกต้อง

3. เพื่อให้คำแนะนำในเรื่องที่ประชาชนประสงค์จะทราบ หรือเรื่องที่ควรแนะนำให้ประชาชนทราบ

4. เพื่อให้ผู้อ่านเพลิดเพลิน เกิดอารมณ์สนุกสนานในเนื้อเรื่องที่หนังสือพิมพ์นำมาลง

วัลลภ สวัสดิวัลลภ (2527: 359) กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการจัดทำหนังสือพิมพ์ไว้สรุปได้ดังนี้

1. เพื่อแจ้งข่าว ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ประการสำคัญที่สุดของหนังสือพิมพ์
2. เพื่อเป็นสื่อกลาง สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนกับรัฐบาล หรือประชาชนกับประชาชน
3. เพื่อแนะนำ หรือให้การศึกษาแก่ประชาชนให้ทราบถึงเรื่องที่ควรทราบ
4. เพื่อให้ความบันเทิง แก่ผู้อ่านไปพร้อม ๆ กับการอ่านข่าว

จากแนวคิดที่กล่าวมานี้สรุปได้ว่า วัตถุประสงค์สำคัญของการทำหนังสือพิมพ์ คือ การเสนอข่าวสารให้ประชาชนทราบ และยังมีวัตถุประสงค์อื่น ๆ ร่วมด้วย เช่น การให้ความบันเทิง ตลอดจนให้สาระความรู้ต่าง ๆ แก่ผู้อ่าน

1.3 ประเภทของหนังสือพิมพ์

การแบ่งประเภทของหนังสือพิมพ์ โดยทั่วไปจะถือตามลักษณะการเสนอข่าวเป็นแนวทางในการพิจารณา ดังที่ ประจัน วัลลิโก (2516: 38) ได้แบ่งหนังสือพิมพ์ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.3.1. หนังสือพิมพ์ประเภทคุณภาพ (Quality Newspaper) หรือหนังสือพิมพ์ประเภทข่าวแข็ง เนื้อหาของข่าวจะเป็นการเสนอข่าวการเมืองเป็นส่วนใหญ่ มีรูปแบบการเสนอข่าวอย่างเรียบร้อย เป็นหนังสือพิมพ์ที่เน้นหนักไปในทางการให้ความรู้และประสบการณ์แก่ผู้อ่าน เช่น ข่าวสารการเมือง เศรษฐกิจ ข่าวการเมืองระหว่างประเทศ ตัวอย่างหนังสือพิมพ์รายวันประเภทนี้ ได้แก่ หนังสือพิมพ์สยามรัฐ

1.3.2. หนังสือพิมพ์ประเภทแพร่หลายทั่วไป (Quantity Newspaper) หรือหนังสือพิมพ์ประเภทข่าวอ่อน ซึ่งจะเสนอข่าวประเภทตื้นตื้นเพื่อเรียกร้องความสนใจจากผู้อ่าน ประกอบด้วยข่าวสารที่ผู้อ่านจะได้รับความพอใจอย่างรวดเร็วมุ่งที่จะให้ความบันเทิงต่อผู้อ่าน เช่น หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ เป็นต้น

สดศรี จันทรังษี (2526: 8) ได้จำแนกหนังสือพิมพ์ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. หนังสือพิมพ์ประเภทคุณภาพ (Quality Newspaper) เนื้อหาของหนังสือพิมพ์ประเภทนี้จะเสนอเนื้อหาสาระที่หนัก ๆ เช่น ข่าวสารทางการเมือง เศรษฐกิจสังคม หรือที่เรียกกันว่าข่าวหนัก เนื้อหาในหน้าในก็จะประกอบด้วยบทความ มีรูปแบบการจัดหน้าที่เรียบง่าย มีภาพประกอบไม่มากนัก ไม่มีสีสันมากนัก มียอดจำหน่ายไม่สูง ผู้อ่านส่วนใหญ่เป็นผู้มีระดับการศึกษาสูงพอสมควร

2. หนังสือพิมพ์ประเภทชื่อเสียงโด่งดัง (Popular Newspaper or Quantity Newspaper) จะเสนอเนื้อหาสาระที่คนอ่านได้ทุกระดับ ตั้งแต่มีระดับการศึกษาน้อยจนถึงระดับการศึกษาสูง ข่าวที่เสนอเป็นข่าวเบาเป็นส่วนใหญ่ เช่น ข่าวที่น่าสนใจ ข่าวอาชญากรรม ข่าวการเมืองที่ไม่หนักจนเกินไป รูปแบบการจัดหน้าเป็นพาดหัวข่าวขนาดใหญ่ มีภาพประกอบจำนวนมาก มีสีสันอื่นๆ ประกอบในหน้าหนึ่งด้วย เช่น สีเขียว สีชมพู สีแสด เป็นต้น ซึ่งจะกลายเป็นสัญลักษณ์ประจำของหนังสือพิมพ์ฉบับนั้น ส่วนยอดจำหน่ายของหนังสือพิมพ์ประเภทนี้จะมีสูงมาก

ครุณี หิรัญรักษ์ (2530: 4-5) ได้จำแนกหนังสือพิมพ์ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. หนังสือพิมพ์ประเภทประชานิยม (Popular Newspaper) เป็นหนังสือพิมพ์ที่มุ่งให้ความสำคัญต่อข่าวสารประเภทเร้าอารมณ์ ตื่นเต้นและข่าวเบา ข่าวดังกล่าวนี้ ได้แก่ ข่าวอาชญากรรม ข่าวอุบัติเหตุ ไร่ไหม้ ข่าวในแวดวงสังคม เป็นต้น ซึ่งเป็นข่าวที่คนส่วนใหญ่ให้ความสนใจ เหมาะสำหรับผู้่านทุกระดับ ผลที่ตามมาจากการอ่าน ตลอดจนการใช้ภาษาของหนังสือพิมพ์ประเภทนี้ จะมีลักษณะทันทีทันใด การจัดหน้าของหนังสือพิมพ์ประเภทนี้จะเน้นด้านดึงดูดใจ และเร้าอารมณ์ผู้อ่านให้มากที่สุด จำนวนจำหน่ายค่อนข้างสูง

2. หนังสือพิมพ์ประเภทเพ่งคุณภาพ (Quality Newspaper) เป็นหนังสือพิมพ์ที่มุ่งให้ความสำคัญต่อข่าวสารที่เน้นหนักทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และปัญหาในหลาย ๆ ด้าน ข่าวสารดังกล่าวมีลักษณะเป็นข่าวหนัก เหมาะสำหรับผู้อ่านที่สนใจและอยู่ในวงการ ผู้อ่านหนังสือพิมพ์ประเภทนี้ มีจำนวนค่อนข้างจำกัดและน้อยกว่าผู้อ่านหนังสือพิมพ์ประเภทประชานิยม ดังนั้นจำนวนจำหน่ายจึงต่ำกว่าหนังสือพิมพ์ประเภทแรก

กันทิมา ธนะโสภณ (2530: 403-404) และยังได้แบ่งประเภทหนังสือพิมพ์ตามลักษณะเนื้อหาออกเป็น 2 ประเภท สรุปได้ ดังนี้

1. หนังสือพิมพ์ทั่วไป (General Newspaper) มีความหลากหลายในการเสนอเนื้อหา มีข่าวทุกประเภท ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจทั้งในประเทศและนอกประเทศ ด้านการศึกษา ศิลปวัฒนธรรม บันเทิง ฯลฯ ตลอดจนการเสนอ บทความ บทวิจารณ์ คอลัมน์ต่าง ๆ เนื้อหาที่น่าสนใจครอบคลุมตั้งแต่ในราชสำนักจนถึงบุคคลทั่วไป หนังสือพิมพ์รายวันส่วนใหญ่จัดอยู่ในประเภทหนังสือพิมพ์ทั่วไป

2. หนังสือพิมพ์เฉพาะเรื่องหรือเฉพาะกลุ่ม (specialized Newspaper) จะเสนอเนื้อหาเน้นเฉพาะเรื่องหรือเพื่อคนอ่านเฉพาะกลุ่ม เช่น

2.1 หนังสือพิมพ์ธุรกิจ เน้นเนื้อหาเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ ธุรกิจการเงิน การค้า การเกษตร การธนาคาร เป็นส่วนใหญ่ ถึงแม้จะมีข่าวในลักษณะอื่น เช่น ข่าวการเมือง ข่าวสังคม บันเทิงอยู่บ้างก็ตาม แต่มักจะต้องเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจหรือธุรกิจอยู่ด้วยเสมอ เช่น หนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ ฐานเศรษฐกิจ เป็นต้น

2.2 หนังสือพิมพ์ด้านกีฬา เสนอข่าวคราวทางด้านกีฬาทุกประเภทรวมทั้ง รายงานผลการแข่งขัน ฯลฯ เช่น สยามกีฬารายวัน เป็นต้น

2.3 หนังสือพิมพ์เฉพาะสำหรับเด็ก เช่น หนังสือพิมพ์เสียงเด็ก เป็นต้น

นอกจากนี้ บุญเลิศ ศุภฉิลก (2527: 83) ได้แบ่งประเภทของหนังสือพิมพ์เพิ่มเติมออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. หนังสือพิมพ์รายวันประเภทคุณภาพ (Quality Newspaper) หรือเรียกว่า หนังสือพิมพ์ประเภทข่าวแข็ง (Hard News) เนื้อหาส่วนใหญ่ประกอบด้วยข่าวและบทความประเภทหนัก สมอง หรือประเภทที่ผู้อ่านได้รับความพอใจช้า (Delay-reward News) โดยมุ่งให้ความสำคัญต่อข่าวสารที่เน้นหนักทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และปัญหาในหลาย ๆ ด้าน ตัวอย่างของหนังสือพิมพ์ประเภทนี้ ได้แก่ สยามรัฐ มติชน มาคม

2. หนังสือพิมพ์รายวันประเภทประชานิยม (Popular Newspapers) หนังสือพิมพ์ประเภทนี้ มุ่งให้ความสำคัญต่อข่าวสารประเภทเร็วอารมณ์ ตื่นเต้น เนื้อหาเป็นประเภทที่ผู้อ่านได้รับความพอใจทันที (Immediate-reward News) เช่น ข่าวบันเทิง ข่าวกีฬา ข่าวสังคม และข่าวอาชญา

กรรม เป็นต้น หนังสือพิมพ์ประเภทนี้จะมีจำนวนจำหน่ายสูงเพราะมีผู้นิยมน่านทุกระดับชั้น ตัวอย่าง ได้แก่ ไทยรัฐ เดลินิวส์ ข่าวสด และเดลินิวส์ เป็นต้น

3. หนังสือพิมพ์รายวันประเภทกึ่งคุณภาพกึ่งประชานิยม (Semi-Quality and Semi-Popular Newspapers) เป็นหนังสือพิมพ์ที่มีลักษณะผสมผสานกันระหว่างหนังสือพิมพ์ประเภทคุณภาพและหนังสือพิมพ์ประเภทประชานิยม ได้แก่ บ้านเมือง และแนวหน้า

จากทัศนะต่างๆ ดังกล่าว สรุปได้ว่า หนังสือพิมพ์มี 2 ประเภท คือ หนังสือพิมพ์ที่มุ่งให้ความสำคัญต่อข่าวสารประเภทเร้าอารมณ์ คื่นเค้น เช่น ข่าวอาชญากรรม ข่าวสังคม เป็นต้น ประชาชนนิยมน่านมาก อีกประเภทหนึ่งคือ หนังสือพิมพ์ที่มุ่งเสนอข่าวสารที่เน้นหนักด้านการเมือง เศรษฐกิจ เป็นต้น มียอดจำหน่ายน้อยกว่าหนังสือพิมพ์ประเภทแรก

1.4 ลักษณะของหนังสือพิมพ์

โดยทั่วไปหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับจะมีลักษณะเฉพาะตัวที่แฝงไว้ด้วยความพิเศษหลายประการร่วมกัน มีผู้กล่าวถึงลักษณะของหนังสือพิมพ์ไว้ดังนี้

บำรุงสุข สีอำไพ (2520: 8) กล่าวถึงลักษณะของหนังสือพิมพ์สรุปได้ดังนี้

1. หนังสือพิมพ์เป็นสิ่งที่มืราคาถูกที่สุดในบรรดาสื่อมวลชนทุกประเภท
2. จำหน่ายแพร่หลายทั่วไป หาซื้อได้ง่าย มีต้นทุนการผลิตต่ำ
3. หนังสือพิมพ์จะเสนอภาพ ข่าว และเรื่องราวที่สามารถเก็บรักษาไว้เป็นหลักฐาน

ได้นาน ใช้อ้างอิงได้

4. ให้ข่าวสารละเอียดลึกซึ้งมากกว่าวิทยุ โทรทัศน์

5. หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนที่แตกต่างไปจากสิ่งพิมพ์อื่น เสนอข่าวสารใหม่ที่น่าสนใจ

ช่วยให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกความเข้าใจเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วยทัศนะอันกว้างและพัฒนาความรู้สึกนึกคิดเป็นอย่างดี

รัฐจวน อินทรกำแหง (2520: 32) กล่าวถึงลักษณะของหนังสือพิมพ์ไว้ สรุปได้ว่า หนังสือพิมพ์ทั่วไปจะมีรูปแบบเป็นมาตรฐานเดียวกัน กล่าวคือ ใช้กระดาษไม่คืนวางเรียงซ้อนกัน ไม่

เขียนติดกัน การจัดหน้า จัดคอลัมน์ การเสนอเนื้อหาของแต่ละหน้าไม่มีกฎเกณฑ์แน่นอน ขึ้นอยู่กับ
 นโยบายของแต่ละฉบับ ชื่อของหนังสือพิมพ์มักจะอยู่ค่อนข้างบนด้านซ้าย หรือตรงกลางหน้าแรก
 บริเวณชื่อจะมีเครื่องหมายหรือคำขวัญของหนังสือพิมพ์อยู่ด้วย หน้าแรกของหนังสือพิมพ์บอกปีที่ ฉบับที่
 และวัน เดือน ปี ฉบับแรก ฉบับหลัง ถ้าพิมพ์หลายครั้งในแต่ละวัน บอกชื่อ สถานที่พิมพ์ บรรณาธิการ
 ไว้ตอนล่างสุดของหน้าแรกหรือหน้าสุดท้าย อาจมีบางฉบับบอกไว้หน้าอื่น หน้าสุดท้ายมักจะใช้
 สำหรับต่อข้อความจากหน้าที่ไม่จบในหน้าแรก

วชิราวุฒิวรรณ ประมวล (2529: 41) กล่าวว่า "หนังสือพิมพ์ เป็นสิ่งพิมพ์ที่ออกตาม
 วาระติดต่อกันเป็นลำดับ มีลักษณะเป็นกระดาษขนาดใหญ่จำนวนหลายแผ่นพับได้ เสนอข่าวที่น่าสนใจ
 ช่วยให้ผู้อื่นเป็นผู้ที่ทันต่อความเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลกอยู่เสมอ"

ระวีวรรณ ประกอบผล (2530: 11) กล่าวถึงลักษณะของหนังสือพิมพ์ไว้ สรุปได้
 ว่า หนังสือพิมพ์คือกระดาษพับข่าว จำนวนหลายแผ่นพับได้ ไม่มีการเย็บเล่ม ไม่มีปก เสนอข่าวความ
 คิดเห็นและอื่น ๆ ที่เป็นเรื่องของเหตุการณ์ปัจจุบันกำลังอยู่ในความสนใจของประชาชน มีกำหนดออก
 ที่แน่นอน

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า หนังสือพิมพ์ทั่วไปมีรูปแบบเป็นมาตรฐานเดียวกัน จะ
 ต่างกันบ้างในเรื่องของสี ขนาด นโยบายของแต่ละฉบับ หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนที่ราคาถูกหาอ่าน
 ง่าย จะเสนอข่าวสารใหม่ๆ ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ ช่วยพัฒนาความรู้สึกริक्तคิดและสามารถเก็บไว้
 เป็นหลักฐานอ้างอิงได้

1.5 เนื้อหาของหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์ที่ตีหรือสมบูรณ์แบบ จะต้องมียี่อย่างต่าง ๆ ที่เป็นเนื้อหาสำคัญของหนังสือพิมพ์
 โดยนอกจากจะเสนอข่าวแล้วยังประกอบไปด้วยสาระต่าง ๆ อีกมากมาย ดังที่ ชวรัตน์ ชาญชัย (2520:
 36-37) ได้แบ่งเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ไว้ 3 ประการ สรุปได้ ดังนี้ คือ

1.5.1. ข่าว เนื้อหาสำคัญที่สุดของหนังสือพิมพ์ คือ ข่าวทุกประเภท บางคนอาจ
 กล่าวว่า ข่าวควรมีการเสนอในลักษณะที่ตรงไปตรงมา หรือการเขียนข่าวควรมีความเที่ยงธรรม ไม่เอน

เอียงกรณิจะ เป็นเช่นไรก็ตาม ข่าวกทุกข่าวมักจะมืหลายแง่หลายมุม ผู้สื่อข่าวและผู้ทำการบรรณาธิการที่ ตีควรเสนอข่าวให้ครอบคลุมแง่มุมเหล่านั้นให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

1.5.2 บทบรรณาธิการและคอลัมน์ เนื้อหาอีกอย่างหนึ่งของหนังสือพิมพ์ ได้แก่ บทบรรณาธิการและคอลัมน์ต่าง ๆ บทบรรณาธิการเป็นความเห็นของหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับสภาพการณ์ สิ่งแวดล้อมหรือเรื่องที่เสนอเป็นข่าวอยู่ในขณะนั้น ส่วนคอลัมน์ คือ บทความหรือข้อเขียนเรื่องใด เรื่องหนึ่งที่ลงพิมพ์เป็นประจำในหนังสือพิมพ์

1.5.3 บทความ สารคดี และบันเทิงคดี นับเป็นองค์ประกอบสำคัญของเนื้อหา หนังสือพิมพ์ เป็นการเพิ่มเติมเนื้อหาให้ผู้อ่านนอกเหนือไปจากข่าว เรื่องประเภทนี้จะมืมากน้อยเพียงใด ส่อมขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ ประเภทและนโยบายของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับเป็นสำคัญ

รัฐจวน อินทรกำแหง (2520: 45-47) ได้แบ่งเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ไว้ 4 ประเภท ดังนี้ คือ

1. ข่าว เป็นเนื้อหาที่สำคัญที่สุดของหนังสือพิมพ์รายวัน และต้องเป็นข่าวสด เพราะทุกคนที่ หยิบหนังสือพิมพ์ขึ้นมาอ่านย่อมไม่มีความต้องการอย่างอื่นมากไปกว่าต้องการรู้ข่าวความเคลื่อนไหว หรือ ความเป็นไปในสังคมหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัวในวันหนึ่ง ๆ ฉะนั้น ผู้จัดทำหนังสือพิมพ์ที่ดีจึงต้องอุทิศเนื้อที่ ส่วนใหญ่ของหนังสือพิมพ์ให้เป็นเนื้อที่สำหรับข่าวซึ่ง ซามูเอล เบคคอฟ (Samuel Beckoff) ได้กล่าว ไว้ในหนังสือ Newspaper ของเขาว่า ให้เป็นเนื้อที่สำหรับข่าวเสียราว 65% ของเนื้อที่ทั้งหมด การเสนอข่าวที่นิยมกันคือการเสนอเป็นข้อเขียน เพราะให้รายละเอียดต่างๆ ได้ชัดเจนและมีภาพประกอบ ข่าว เพื่อส่งเสริมให้ผู้อ่านได้รู้สึกร่วมไปในเหตุการณ์นั้น ๆ

2. บทบรรณาธิการ เป็นบทความที่กินเนื้อที่ไม่มากนัก อาจเป็นเพียงหนึ่งหรือสองคอลัมน์ เท่านั้น แต่เป็นคอลัมน์ที่มีความหมายและความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะบทบรรณาธิการนั้นเท่ากับเป็นบทนำ ของหนังสือพิมพ์ อันเป็นการแสดงถึงนโยบายของหนังสือพิมพ์ฉบับนั้น บทบรรณาธิการ หรือบทนำนี้มักจะ นิยมด้วยตัวคำนำถ้อยล้อมกรอบด้วยเส้นหนัก และจะพิมพ์ในหน้าใดหน้าหนึ่งโดยไม่เปลี่ยนแปลง ดังเช่น สยามรัฐอยู่ที่หน้า 7 ไทสรรัฐอยู่ที่หน้า 3 บ้านเมืองอยู่ที่หน้า 4 เป็นต้น

3. บทความ กองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ได้แบ่งเนื้อหาไว้สำหรับบทความต่าง ๆ อันมีส่วนสัมพันธ์กับข่าวหรือเพื่อให้ความรู้แก่ผู้อ่านได้เข้าใจในเรื่องที่เกี่ยวกับข่าวนั้นได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น บทความที่เลือกลงอาจเป็นบทความที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม การศึกษา และสารคดีความรู้อื่น ๆ ซึ่งอาจใช้เนื้อหาสำหรับบทความเหล่านี้ประมาณ 10 เปอร์เซ็นต์ ของเนื้อที่ทั้งหมด

4. โฆษณาแจ้งความ เสมือนเส้นเลือดหล่อเลี้ยงชีวิตของหนังสือพิมพ์ เพราะเป็นรายได้ที่สำคัญที่จะช่วยพุงฐานะของหนังสือพิมพ์ไว้ นอกจากรายได้จากการจำหน่ายเป็นรายวันดังนั้น หนังสือพิมพ์ทุกฉบับจึงต้องแบ่งเนื้อหาไว้ส่วนหนึ่งสำหรับลงพิมพ์โฆษณาแจ้งความ เนื้อหาสำหรับโฆษณาแจ้งความไม่ควรเกิน 20 เปอร์เซ็นต์ของเนื้อที่ทั้งหมด

มนต์ชัย นินนาทนนท์ (2527: 37-41) ได้แบ่งเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ไว้ 3 ประการ คือ

1. ข่าว เป็นเนื้อหามูลฐานของหนังสือพิมพ์ มีความสำคัญต่อหนังสือพิมพ์มาก สมัยเริ่มแรกที่มีหนังสือพิมพ์แข่งขันกันน้อยนั้น มักจะเสนอเนื้อหาข่าวสารเป็นส่วนใหญ่ เช่น ข่าวการเมือง ข่าวอาชญากรรม เป็นต้น แต่ในปัจจุบันหนังสือพิมพ์มีคู่แข่งชั้นประเภทอื่นๆ มาก จึงต้องมีการเน้นเนื้อหาสาระบันเทิงด้วย เพื่อให้สามารถแข่งกับสื่อมวลชนประเภทอื่น ๆ ได้

2. บทความบรรณาธิการและคอลัมน์ เนื้อหาอีกอย่างหนึ่งของหนังสือพิมพ์ ได้แก่ บทความบรรณาธิการและคอลัมน์ต่าง ๆ บทความบรรณาธิการเป็นความเห็นของหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับสถานการณ์ สิ่งแวดล้อมหรือเรื่องที่เสนอเป็นข่าวอยู่ในขณะนั้น ส่วนคอลัมน์ คือ บทความหรือข้อเขียนเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ลงพิมพ์เป็นประจำในหนังสือพิมพ์

3. บทความ สารคดี และบันเทิงคดี เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเนื้อหาหนังสือพิมพ์ เนื้อหาประเภทนี้จะลงคละไปกับข่าวตลอดทั้งฉบับ เป็นการเพิ่มเติมเนื้อหาให้ผู้อ่านนอกเหนือไปจากข่าว เนื้อหาประเภทนี้จะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ ประเภทและนโยบายของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับเป็นสำคัญ

จากข้อเขียนของอาจารย์ภาควิชาบรรณาธิการศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (2528: 33-34) ได้แบ่งเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ไว้ 5 ประการ สรุปได้ดังนี้

1. ข่าว คือ รายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นสด ๆ ร้อน ๆ ในชีวิตประจำวันของคนในประเทศหรือโลก ข่าวมี 2 ประเภท คือ ข่าวหนัก ได้แก่ ข่าวที่มีสาระประโยชน์ เช่น ข่าวทางเศรษฐกิจ การศึกษา ฯลฯ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ข่าวเบา ได้แก่ ข่าวกีฬา อุบัติเหตุ บันเทิง ฯลฯ เป็นต้น

2. บทนำหรือบทวิจารณ์ บรรณาธิการเป็นผู้เขียนแสดงความคิดเห็นในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

3. สารคดี บทความ คอลัมน์ประจำ จะมีเป็นประจำทุกฉบับ สารคดี คือ เรื่องที่เป็นสาระหรือเป็นวิชาการ บทความอาจเป็นความคิดเห็นหรือวิชาการ คอลัมน์ประจำจะมีคอลัมน์ตามความเหมาะสม และมีชื่อผู้เขียนประจำ

4. ภาพประกอบ เป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะจะทำให้เกิดความเข้าใจและน่าสนใจมากขึ้น

5. โฆษณาแจ้งความ ของบริษัท ห้างร้านต่าง ๆ และเป็นแหล่งรายได้ของหนังสือพิมพ์

นอกจากนี้ วัลลภ สวัสดิวัลลภ (2527: 350) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ สรุปได้ว่า เนื้อหาของหนังสือพิมพ์จะมีลักษณะไปในแนวใดก็จะขึ้นอยู่กับประเภทและวัตถุประสงค์ของหนังสือพิมพ์ฉบับนั้น เช่น หนังสือพิมพ์รายวัน วัตถุประสงค์ก็คือ เสนอข่าวสาร ความรู้ ความคิดเห็น ความบันเทิง ดังนั้น เนื้อหาของหนังสือพิมพ์รายวันจึงมีรายการข่าวต่าง ๆ ทั้งข่าวสด ข่าวน่าสนใจทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ เช่น เหตุการณ์ประจำวัน ข่าวการเมือง ข่าวเศรษฐกิจ ข่าวกีฬา ข่าบบันเทิง ข่าวสังคม ในด้านการเสนอความรู้ ความคิดเห็นและความบันเทิง ก็จะมีคอลัมน์ต่าง ๆ เช่น คอลัมน์วิจารณ์ คอลัมน์สุขภาพ คอลัมน์แนะนำ คอลัมน์กีฬา ฯลฯ นอกจากนี้ก็มีแจ้งความโฆษณาสินค้า และบริการ เป็นต้น

จากทัศนะต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า หนังสือพิมพ์ประกอบไปด้วยเนื้อหาสำคัญหลายส่วน ข่าวเป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญมากที่สุด และมีเนื้อหาประกอบอื่นๆ อีกมาก ได้แก่ บทบรรณาธิการ บทความหรือคอลัมน์ต่าง ๆ ภาพประกอบ และโฆษณาแจ้งความ เป็นต้น

1.6 บทบาทและหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ต่อสังคม

ปัจจุบันบทบาทของหนังสือพิมพ์ได้ขยายขอบเขตกว้างขวางกว่าที่เคยเป็นมาอย่างมาก โดยที่หนังสือพิมพ์มีบทบาทต่อการให้บริการสังคมในด้านต่าง ๆ รับผิดชอบและส่งเสริมพัฒนาการทางความ

คิดและจิตใจของผู้อ่าน คำเนิรการให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้ มีผู้กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ต่อสังคมไว้ ดังนี้

สคศรี จันทรังษี (2526: 6-7) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ ดังนี้

1. หน้าที่ในการให้ข่าวสาร ได้แก่ การรายงานความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ต่างๆ ที่เป็นที่น่าสนใจของประชาชน มีคุณค่าของข่าวเพียงพอ ไม่ว่าจะ เป็นข่าวที่เกิดขึ้นใกล้ตัวหรือไกลตัวผู้อ่านก็ตาม ทั้งในประเทศและต่างประเทศ หนังสือพิมพ์จะต้องทำหน้าที่เสมือนผู้บันทึกเหตุการณ์ประจำวันให้ผู้อ่านได้ทราบ

2. หน้าที่ในการให้ความคิดเห็น ได้แก่ การแสดงความคิดเห็นในบทความหรือคอลัมน์ต่าง ๆ ที่เสนอในหน้าในของหนังสือพิมพ์ เช่น ในบทบรรณาธิการ หรือบทวิเคราะห์วิจารณ์ต่างๆ เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเกิดทัศนคติที่กว้างขวางต่อเหตุการณ์ที่เป็นข่าวและประชาชนสนใจในขณะนั้น ทั้งนี้จะต้องอยู่บนพื้นฐานอันถูกต้องและข้อด้วยเหตุผล

3. หน้าที่ในการให้ความรู้ หนังสือพิมพ์เปรียบเสมือนครู หรือเปรียบได้ดั่งกับโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยของประชาชน หนังสือพิมพ์ให้ข่าวสารหรือความคิดเห็นตลอดจนเนื้อหาสาระต่างๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนก็จะเป็นการให้ความรู้แก่ประชาชนทางหนึ่ง ซึ่งจำเป็นอย่างมากในประเทศที่กำลังพัฒนา เช่น คอลัมน์ทางด้านการเมือง คอลัมน์เกี่ยวกับความเจริญก้าวหน้าต่าง ๆ ทางด้านการเกษตรหรือความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เป็นต้น

4. หน้าที่ในการให้ความบันเทิง ในสภาพเศรษฐกิจและสภาพสังคมที่มีความวุ่นวาย สับสนในปัจจุบันทำให้ประชาชนเกิดความเครียดเป็นอย่างมาก หนังสือพิมพ์จึงควรมีส่วนช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดของประชาชน ด้วยการเสนอเนื้อหาสาระที่ไม่หนักเกินไปให้แก่ประชาชน เช่น เสนอเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสิ่งบันเทิงเริงรมย์ต่าง ๆ มีบทวิจารณ์ภาพยนตร์ แนะนำหนังสือน่าอ่าน ชักชวนให้ชมการแสดงดนตรีหรือละครที่น่าสนใจ

มนต์ชัย นินนาทนนท์ (2527: 36-37) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ไว้ 6

ประการ คือ

1. เสนอข่าวสารหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ต่างๆที่ผู้อ่านสนใจ โดยถือว่าหน้าที่ในการเสนอข่าวสารนี้เป็นหน้าที่สำคัญที่สุดของ

หนังสือพิมพ์ โดยข่าวที่เสนอจะต้องมีความสมบูรณ์ ครบถ้วนและเที่ยงธรรม

2. การวิพากษ์วิจารณ์ข่าว จะช่วยให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจข่าวและสภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน เป็นการช่วยส่งเสริมการพัฒนาความคิดให้กับผู้อ่าน
3. ให้ความบันเทิง เพื่อสนองความต้องการของผู้อ่านบางกลุ่ม โดยมุ่งให้เกิดความเพลิดเพลินสนุกสนาน และการพักผ่อนหย่อนใจแก่ผู้อ่าน ได้แก่ เรื่องประเภทตลก ขบขัน การ์ตูน ปัญหาอักษรไขว้เกมต่าง ๆ เป็นต้น
4. ทำหน้าเป็นสื่อกลาง เชื่อมโยงระหว่างบุคคล องค์กรและสถาบันต่างๆ ช่วยส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างสถาบันต่างๆ ซึ่งอาจก่อให้เกิดประสามติหรือรู้ถึงความต้องการที่แท้จริงของประชาชนส่วนใหญ่
5. ช่วยผู้อ่าน เช่น คอลัมน์แนะนำสุขภาพ อาชีพ งานอดิเรก แนะนำและวิจารณ์หนังสือ ภาพยนตร์ เป็นต้น นอกจากนี้หนังสือพิมพ์ยังมีประโยชน์ในการนำมาใช้เป็นอุปกรณ์การศึกษา หรือประกอบการเรียนการสอน การอภิปราย การสัมมนาได้อีกด้วย
6. โฆษณา นับว่ามีความสำคัญต่อหนังสือพิมพ์อย่างมาก เพราะหนังสือพิมพ์ต้องอาศัยการโฆษณาเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการพิมพ์และอื่นๆ การโฆษณายังมีประโยชน์สำหรับประชาชนทำให้ผู้อ่านได้ทราบว่า จะซื้อสินค้าที่ตนต้องการได้จากที่ใดบ้าง เกิดการเปรียบเทียบสินค้าว่าควรซื้อชนิดไหนจึงจะดีกว่ากัน หรือรู้แหล่งรับสมัครงานสำหรับผู้ที่ไม่มีงานทำ เป็นต้น

วัลลภ สวัสดิวัลลภ (2527: 360-364) กล่าวถึง หน้าที่ของหนังสือพิมพ์ไว้ดังนี้

1. การบอกเล่าข่าวสาร โดยที่หนังสือพิมพ์จะต้องกระทำด้วยความรับผิดชอบ ได้แก่ การเสนอข่าวตรงกับความเป็นจริง เสนอด้วยความเป็นกลาง มีคุณค่าของข่าวรวดเร็วและทันต่อเหตุการณ์
2. การเป็นสื่อกลาง สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนกับรัฐบาลและในหมู่ประชาชนด้วยกัน เป็นปากเสียงแทนมติมหาชนด้วยการรายงานข่าวและสอดส่องดูแลการบริหารงานบ้านเมือง เป็นสื่อกลางระหว่างรัฐบาลกับประชาชน สะท้อนความคิดเห็นและนำนโยบายการบริหารงานของรัฐบาลมาสู่ประชาชน

3. การให้คำแนะนำในสิ่งที่ประชาชนควรทราบในด้านต่างๆ เช่น การครองชีวิตอย่างมีความสุข สุขภาพอนามัย อาชีพบุคลิกภาพ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และความรู้ทั่วไปที่มีประโยชน์

4. การให้ความบันเทิง โดยต้องเลือกเฟ้นสิ่งที่มีคุณค่าในทางวิเริ่มสร้างสรรค์และส่งเสริมจริยธรรมให้กับประชาชน

มาลี บุญศิริพันธ์ (2529: 4-5) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ไว้ 4 ประการสรุปได้ดังนี้

1. การให้ข่าวสาร ต้องให้ข้อเท็จจริงแก่ผู้อ่านเพื่อผู้อ่านจะได้ทราบเหตุการณ์ทั้งหมดอย่างถูกต้อง สามารถวินิจฉัยได้ด้วยตนเอง
2. ให้ข้อเสนอแนะอย่างเป็นกลางและยุติธรรม
3. ให้ความบันเทิง เป็นการผ่อนคลายความตึงเครียด
4. เป็นสื่อโฆษณา เป็นสื่อกลางนำสินค้าธุรกิจให้ผู้อ่านได้มีโอกาสซื้อหรือตัดสินใจซื้อ และเป็นแหล่งรายได้สำคัญที่สุดของหนังสือพิมพ์

เอิร์ล อิงลิช และ แคลเรนซ์ ฮาช (Earl English and Clarence Hach 1963: 242-244) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ไว้ 5 ประการ คือ

1. เสนอข่าวด้วยความถูกต้องและเที่ยงตรง
2. วิเคราะห์ข่าวช่วยให้ผู้อ่านสามารถที่จะรู้และเข้าใจถึงความคืบหน้าบางของข่าว
3. ให้ความบันเทิงเพื่อเป็นการสนองความต้องการของผู้อ่านบางกลุ่มเป็นการให้ความเพลิดเพลินสนุกสนานและพักผ่อนหย่อนใจ
4. ช่วยเหลือแนะนำผู้อ่าน เช่น คอลัมน์แนะนำเกี่ยวกับสุขภาพ
5. โฆษณา เป็นการให้บริการแก่สาธารณชนทางอ้อม

เอ็ดการ์ เดล (Edgar Dale 1968: 19) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ว่า หนังสือพิมพ์ต้องรายงานข่าวที่ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง แปลความหมายของข่าวให้ผู้อ่านทราบอย่าง

ชัดเจน ให้ความเห็นประกอบข่าว ช่วยชุมชนให้สามารถดำเนินธุรกิจได้โดยสะดวก ช่วยผู้อ่านในด้านธุรกิจการงาน และให้ความบันเทิง

ครูณี หิรัญรักษ์ (2530) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ที่สำคัญ มีดังนี้

1. หนังสือพิมพ์ให้ข้อเท็จจริงที่สำคัญ ได้แก่ การให้ข้อเท็จจริงและให้ความสำคัญต่อข่าวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน โดยที่หนังสือพิมพ์ต้องให้ความสำคัญกับลำดับเหตุการณ์การณที่เกิดขึ้นและเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของคนส่วนใหญ่
2. หนังสือพิมพ์ให้การศึกษาความรู้ต่างๆ ผู้อ่านจะได้รับจากการอ่านคอลัมน์และบทความต่าง ๆ ที่มีในหนังสือพิมพ์ คอลัมน์ที่ให้ความรู้เหล่านี้ส่วนใหญ่จะเป็นการเสนอแนะและวิธีป้องกัน ตลอดจนให้คำแนะนำในด้านต่าง ๆ แก่ผู้อ่าน ได้แก่ คอลัมน์ที่ตอบปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย โรคภัยไข้เจ็บและวิธีป้องกัน เป็นต้น
3. หนังสือพิมพ์มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของประชาชน หนังสือพิมพ์จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องที่เขาสนใจผ่านหน้าหนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์จะทำหน้าที่เสมือนเวทีแสดงความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนทัศนคติระหว่างหนังสือพิมพ์กับประชาชนทั่วไป หนังสือพิมพ์จึงเป็นผู้ทำหน้าที่บริการชุมชนในระบอบประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี
4. หนังสือพิมพ์ส่งเสริมและสนับสนุนความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชน โดยการประชาสัมพันธ์ชุมชนให้โลกภายนอกได้ทราบความเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ชี้ข้อบกพร่องของชุมชนแต่ละชุมชนให้ประชาชนได้ทราบ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น
5. หนังสือพิมพ์เป็นสถาบันย่อยในการให้บริการแก่ประชาชน ไม่ว่าจะเป็นการรับแจ้งข่าวสาร คำร้องทุกข์ ร้องเรียน หนังสือพิมพ์สามารถบริการแก่ประชาชนได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะลักษณะธรรมชาติของหนังสือพิมพ์นั่นเอง
6. หนังสือพิมพ์ผลิตข่าวสารและการโฆษณา เพราะข่าวสารเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสังคมมนุษย์ การโฆษณาลินค้าก็มีบทบาทสำคัญในการแข่งขันทางการค้าขาย
7. หนังสือพิมพ์สร้างธุรกิจชุมชน ประชาชนสามารถเลือกซื้อสินค้าได้จากการอ่านโฆษณาในหนังสือพิมพ์

จากที่กล่าวมาพอจะสรุปบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ได้ ดังนี้

1. หนังสือพิมพ์มีหน้าที่เสนอข่าวสารที่มีสาระ มีความเที่ยงธรรมและถูกต้องมีคุณค่าของข่าว และเป็นเหตุการณ์ที่อยู่ในความสนใจของประชาชน
2. หนังสือพิมพ์มีหน้าที่ในการให้ความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนรวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องที่เขาสนใจหรือประเด็นที่ขัดแย้งในเรื่องปัญหาต่าง ๆ ที่มีผลกระทบ ต่อสังคม
3. หน้าที่ในการให้ความรู้ เปรียบเสมือนครูหรือมหาวิทยาลัยของประชาชนซึ่งผู้อ่านจะได้รับจากการอ่านคอลัมน์และบทความต่าง ๆ ซึ่งความรู้เหล่านี้จะเป็นการเสนอแนะและให้คำแนะนำในด้านต่างๆ
4. หน้าที่ในการให้ความบันเทิง เป็นการช่วยผ่อนคลายความตึงเครียด โดยมุ่งให้ผู้อ่านเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน
5. เป็นสื่อโฆษณา โดยการนำสินค้ามาให้ผู้อ่านได้เลือกและตัดสินใจซื้อ นอกจากนี้โฆษณา ยังเป็นแหล่งรายได้สำคัญของหนังสือพิมพ์อีกด้วย

1.7 บทบาทของหนังสือพิมพ์ในการรายงานข่าวสิ่งแวดล้อม

ชาโรน เอ็ม ฟราซด์แมน (2532: 35-36) ได้กล่าวถึงบทบาทของหนังสือพิมพ์ ในการรายงานข่าวสิ่งแวดล้อม สรุปได้ดังนี้

1.7.1. การเสริมสร้างความรู้แก่ตนเอง คือ การหาข้อมูลภูมิหลังในเรื่องสิ่งแวดล้อมทั้งหลาย เพื่อที่จะนำมาประกอบการเขียนให้ผู้อ่านและมีสาระประโยชน์ยิ่งขึ้น การค้นคว้าหา ข้อมูลภูมิหลังที่เกี่ยวข้องจะช่วยให้ผู้อ่านได้แหล่งข้อมูลเพื่อการสัมภาษณ์เพิ่มเติม ทั้งจากแหล่งข่าวของ รัฐบาล มหาวิทยาลัยและองค์กรเอกชน เป็นต้น

1.7.2. เป็นผู้ให้ความรู้แก่ผู้อ่าน จำเป็นต้องช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจว่า การกระทำ เล็กๆ น้อยๆ อาจจะทำให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมได้ หรือการกระตุ้นให้ผู้อื่นตระหนักในความ สำคัญของสิ่งแวดล้อม แม้ว่าเหตุการณ์บางเรื่องอาจจะยังไม่รุนแรงและเป็นข่าวใหญ่ ทั้งนี้เนื่องจาก ปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นเรื่องระยะยาวไม่สามารถแก้ไขได้ในระยะเวลาอันสั้น ขณะเดียวกันผู้อ่านก็อาจ ขาดความสนใจได้ถ้าไม่มีการรายงานข่าวสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอ

1.7.3. การเป็นผู้เฝ้ามองและระแวดระวังต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม คือ มีบทบาทในด้านการเป็น "สุนัขเฝ้ายาม" หรือเป็นผู้คอยตรวจสอบว่ามีประเด็นหรือปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อมนุษย์และสังคมหรือไม่

วีระศักดิ์ สวีระเสถียร (2533: 27) ประธานชมรมการสื่อสารวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อมแห่งประเทศไทย ได้กล่าวไว้ว่า

เรา (ผู้มีเจตนาและจิตสำนึกร่วมกัน) จำเป็นจะต้องสร้างความเข้าใจและความตื่นตัวในหมู่ประชาชนโดยทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นชาวไร่ชาวนาหรือเกษตรกร กรรมกรในโรงงาน นักศึกษา ตลอดจนนักเรียนที่กำลังเรียนรู้ชีวิตและกำลังเติบโตเป็นผู้ใหญ่ บุคคลเหล่านี้จะมีบทบาทสำคัญต่อการพิทักษ์รักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติถ้าหากพวกเขาได้เรียนรู้ ตลอดจนมีเจตคติและจิตสำนึกถึงความสำคัญของธรรมชาติ นิเวศน์ และสิ่งแวดล้อมรอบกายอย่างถูกต้อง

นอกจากนี้ วีระศักดิ์ สวีระเสถียร ยังได้กล่าวถึงอุปสรรคในการรายงานข่าวสิ่งแวดล้อมในหนังสือพิมพ์ ดังนี้

1. ข้อจำกัดทางด้านความรู้ด้านวิชาการสิ่งแวดล้อม เพราะมีข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ มีศัพท์เฉพาะด้านมากมายยากต่อการตีความ นอกจากนี้ยังเกี่ยวพันกับการเมือง เศรษฐกิจและสังคมอีกด้วย
2. การขาดแคลนนักข่าวเฉพาะด้านที่จะอุทิศตนเพื่อการรายงานข่าวทางด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะ ขณะเดียวกันนักข่าวเองก็ขาดความรู้พื้นฐานทางด้านสิ่งแวดล้อมและขาดความชำนาญ
3. การขาดแคลนเนื้อหาที่เพียงพอในการเสนอข่าวสิ่งแวดล้อม ทางหน้าหนังสือพิมพ์
4. การถูกควบคุมข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมโดยรัฐบาล ตามที่เห็นว่าจะกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของชาติ
5. ความล่าเอียงของฝ่ายบรรณาธิการก็เป็นสาเหตุหนึ่งเพราะบางครั้งบรรณาธิการต้องการรายงานข่าวที่สามารถเรียกคนอ่านหนังสือพิมพ์ได้มากกว่า เช่น ข่าวการเมือง ข่าวอาชญา

กรรม ข่าวอุบัติเหตุ ถ้าเป็นข่าวที่เกี่ยวกับสิ่งแวดลอมก็มักจะเป็นข่าวที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งโดยมีผู้เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย

6. การขาดการสร้างจิตสำนึกให้กับนักข่าวรวมทั้งบรรณาธิการให้มีจิตสำนึกและเจตคติต่อเหตุการณ์สิ่งแวดล้อม

7. การขาดแหล่งข่าวหรือข้อมูลทั้งในรูปของบุคคลที่จะให้สัมภาษณ์หรือเอกสารสิ่งพิมพ์ซึ่งยังไม่เผยแพร่เท่าที่ควร

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าบทบาทในการรายงานข่าวด้านสิ่งแวดล้อมนั้นมีความสำคัญ และหนังสือพิมพ์จำเป็นต้องมีเนื้อหาช่วยให้ผู้อ่านได้ตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม เพราะปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาและหนังสือพิมพ์ต้องกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดความสนใจในเรื่องสิ่งแวดล้อมอยู่เสมอ ไม่ว่าผู้อ่านจะเป็นชาวไร่ชาวนา, กรรมกรหรือเป็นนักเรียน นักศึกษา โดยเฉพาะในหมู่เด็กนักเรียนซึ่งเป็นผู้ที่กำลังจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ซึ่งพวกเขาเหล่านี้จะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการรักษาสิ่งแวดล้อมต่อไป ถ้าหากพวกเขาได้เรียนรู้และมีจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อมตั้งแต่วันนี้

1.8 การเลือกและวิธีการใช้หนังสือพิมพ์เป็นสื่อประกอบการเรียนการสอน

หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่งที่เสนอข่าวสาร ความรู้ ความบันเทิงไปยังประชาชน ผู้อ่าน หนังสือพิมพ์ที่ดีมีคุณภาพจึงมีส่วนช่วยในการยกระดับความรู้ของประชาชนให้สูงขึ้น คือหนังสือพิมพ์จะช่วยสร้างเสริมสติปัญญา ความรอบรู้ จริยธรรมอันดีงาม ตลอดจนสร้างเจตคติที่ดี ก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองแก่ตนเองและสังคมด้วย จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะใช้หนังสือพิมพ์ประกอบการเรียนในทุกระดับชั้นการศึกษาโดยที่ครูผู้สอนจะต้องพิจารณาเลือกหนังสือพิมพ์ที่มีความเหมาะสมในหลาย ๆ ด้าน ดังนี้

กฎเกณฑ์การเลือกข่าวจากหนังสือพิมพ์

จอห์น ซี เพน (John c. Payne 1960: 131-145) ได้เสนอเกณฑ์ในการเลือกข่าวจากหนังสือพิมพ์มาใช้ในการเรียนการสอนดังนี้

1. ผู้เลือกควรพิจารณาถึงความเหมาะสมของข่าว โดยคำนึงถึงอายุประสบการณ์และความเข้าใจพื้นฐานของนักเรียน ข่าวที่เลือกต้องอ่านเข้าใจง่าย มีรายละเอียดเพียงพอ เพราะข่าวบางข่าวไม่เหมาะสมกับวัยของเด็ก เพราะอาจมีคำศัพท์ที่สูงเกินไป หรือมีความหมายแฝงที่เด็กไม่เข้าใจ ซึ่งเหมาะสำหรับผู้อ่านที่มีความรู้หรือประสบการณ์สูงเท่านั้น

2. ความเชื่อถือได้ของข่าว การเขียนข่าวนั้นควรมีความแม่นยำ สามารถชี้แจงให้ผู้อ่านเข้าใจได้ว่าข่าวใดเป็นข่าวลือ หรือข่าวใดเป็นความจริง ข่าวใดเป็นการโฆษณาชวนเชื่อ ผู้อ่านต้องพิจารณาถึงความคิดเห็นของบุคคลต่าง ๆ ที่แตกต่างกันออกไป ข่าวที่เชื่อถือได้นั้นควรมาจากแหล่งข่าวมากกว่า 1 แห่ง

3. ขอบข่ายของข่าว ผู้สอนควรจัดให้เหมาะสมกับพื้นฐานและความต้องการของนักเรียน โดยคำนึงถึงความสมควรที่จะให้นักเรียนได้รู้ข่าวในปริมาณมากน้อยเพียงใด

4. ท้นต่อเหตุการณ์ เป็นข่าวความก้าวหน้า ได้แก่ การประดิษฐ์สิ่งแปลกใหม่ เช่น การสำรวจอวกาศ การสื่อสารผ่านดาวเทียม

5. ประโยชน์และความสำคัญของข่าว ถึงแม้ข่าวบางข่าวจะเป็นข่าวเล็ก ๆ แต่ก็อาจมีประโยชน์ ซึ่งผู้สอนไม่ควรจะตัดข่าวประเภทนี้ทิ้งไป ในการเลือกข่าวหรือบทความมีข้อควรระวังคือ จะต้องแยกให้ได้ว่าส่วนใดเป็นใจความสำคัญของข่าว

6. ข่าวที่ทำให้ผู้อ่านได้คิดและสามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ เช่น ข่าวการถอนทหารอเมริกันออกจากประเทศ ผู้อ่านสามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ว่าจะเกิดอะไรขึ้นต่อไป ข่าวประเภทนี้จะเสริมสร้างให้นักเรียนเกิดแนวความคิด และคาดการณ์ล่วงหน้าได้ซึ่งควรควรสนับสนุนให้นักเรียนได้อ่าน

7. ระดับความสำคัญของข่าว เช่น ผู้ให้ข่าวเป็นใครและมีความสำคัญระดับใด ข่าวที่นายกรัฐมนตรีนโยบายการกองทัพ มักจะเป็นข่าวสำคัญและมีผู้ให้ความสนใจ

วิธีการใช้หนังสือพิมพ์เป็นสื่อประกอบการเรียนการสอน

วาริ ธีระจิต (2530: 140-142) ได้เสนอกิจกรรมที่สำคัญและน่าสนใจต่อการสอนข่าวที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งครูจะต้องทำความเข้าใจกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนนำกิจกรรมไปใช้ได้เหมาะสม พอสรุปได้ดังนี้

1. การจัดการอภิปรายกลุ่ม โดยแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มประมาณกลุ่มละ 5-6 คน ให้อภิปรายเรื่องที่กำหนดและต้องสรุปสาระสำคัญในการอภิปราย
2. การอภิปรายโดยคณะบุคคล โดยมีตัวแทนอย่างน้อยประมาณ 5 คน ออกมาอภิปรายใช้เวลา 20 นาที นักเรียนจะมีโอกาสเตรียมตัวล่วงหน้า เพื่อรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ในการเสนอต่อที่ประชุม
3. การสร้างแผนภูมิ แผนที่ กราฟ จากข่าวเหตุการณ์ เช่น แสดงอัตราการเพิ่มประชากรในประเทศไทย
4. การจัดทำป้ายนิเทศ เลือกจากเรื่องที่น่าสนใจ มีภาพและคำบรรยายประกอบ
5. การจัดทำสมุดข่าว สมุดภาพ ให้นักเรียนตัดข่าวที่น่าสนใจมาติดลงสมุด ควรเลือกข่าวที่ให้ข้อเท็จจริงถูกต้อง เพื่อใช้เป็นแหล่งข้อมูลอ้างอิงได้
6. การวาดภาพข่าว เช่น วาดภาพเกี่ยวกับเรื่องกีฬา สุขภาพอนามัย การเป็นพลเมืองดี เป็นต้น
7. การรายงานข่าว เป็นสิ่งที่ให้ประโยชน์แก่นักเรียนมาก การรายงานข่าวจะสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ถ้าให้สมาชิกภายในกลุ่มแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมภายหลังจากการฟังข่าว ครูควรให้นักเรียนทราบวิธีการเตรียมตัว ว่าควรเตรียมอะไร และเตรียมอย่างไร

ไดมอนต์ (Diamond 1941: 129-130 อ้างถึงใน วราภรณ์ ศานติธรรม 2533: 55-56) ได้กล่าวถึงวิธีการใช้ข่าวหรือเนื้อหาสาระของหนังสือพิมพ์เป็นสื่อประกอบการเรียนการสอน สรุปได้ดังนี้

1. Text book method ให้นักเรียนมีโอกาสเลือกข่าวหรือเนื้อหาสาระจากหนังสือพิมพ์ที่ตนเลือกแล้วจึงให้ออกมารายงานหน้าชั้นเรียน โดยผู้สอนจะต้องเตรียมกิจกรรมอื่นที่ต้องทำหลังการรายงานข่าวไว้ด้วย
2. Project method ใช้ข่าวหรือเนื้อหาสาระในหนังสือพิมพ์สำหรับกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การวิเคราะห์ วิจัย การอภิปราย กรณีตัวอย่าง บทบาทสมมุติ สถานการณ์จำลอง การโต้วาที การจัดบอร์ด และสรุปรวบรวมข่าวหรือบทความ เป็นต้น

3. Laboratory method เป็นแบบผสมผสานระหว่างวิธีแรกและวิธีที่สอง วิธีนี้ต้องการอุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก เช่น หนังสือพิมพ์ ประมวลข่าวและเหตุการณ์ และหนังสือแบบเรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้ข้อมูลหรือรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนให้มากขึ้น

4. Topical method การเรียนการสอนวิธีนี้จะแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ตามความสนใจของนักเรียนตามหัวข้อข่าวแต่ละหัวข้อ เช่น กลุ่มป่าไม้ กลุ่มน้ำ กลุ่มสัตว์ป่า ฯลฯ ซึ่งจะอภิปรายข่าวที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มของตน โดยนักเรียนจะผลัดเปลี่ยนกันไปอยู่กลุ่มอื่น ๆ บ้าง จากนั้นครูนำการสรุปเนื้อหาทั้งหมด

วิลเลียม เอช คาร์ทไรท์ (William H. Cartwright 1967: 290-294) ได้กล่าวถึงวิธีการใช้หนังสือพิมพ์เป็นสื่อการสอนดังนี้

1. ใช้เป็นส่วนประกอบในหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา
2. ใช้เป็นแหล่งข้อมูลในการค้นคว้าเพิ่มเติม
3. ใช้เป็นวิธีในการนำเข้าสู่บทเรียน
4. ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการเรียน ถ้านักเรียนสนใจในข่าวเหตุการณ์บ้านเมืองในขณะนั้น อาจให้นักเรียนกลับไปศึกษาถึงเหตุการณ์ทำนองเดียวกันที่เคยเกิดขึ้นในอดีต
5. การฝึกให้นักเรียนได้ศึกษาเรื่องราวอย่างต่อเนื่องและเป็นลำดับ เช่น ให้นักเรียนติดตามข่าวเรื่องใดเรื่องหนึ่งตั้งแต่ต้นจนกระทั่งจบ
6. ประเมินความสามารถของนักเรียนในเรื่องข่าวที่ซับซ้อนในขณะนั้น และให้นักเรียนสามารถวิเคราะห์และวิจารณ์ได้อย่างถูกต้องและมีเหตุผล

จากข้อเสนอแนะดังกล่าวพอสรุปได้ว่า การใช้หนังสือพิมพ์เป็นสื่อประกอบการเรียนการสอน อาจทำได้โดยจัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ การอภิปราย การฟังข่าว การรายงานและการวิจารณ์ข่าว การจัดทำสมุดข่าวหรือสมุดภาพ ทำป้ายนิเทศ สร้างแผนภูมิ แผนที่ กราฟ การแสดงละคร จากข่าว ฯลฯ ทั้งหมดนี้ ล้วนเป็นกิจกรรมที่สำคัญและน่าสนใจ ซึ่งครูจะต้องทำความเข้าใจและนำกิจกรรมเหล่านี้ไปใช้ได้อย่างเหมาะสม

2. งานวิจัยภายในประเทศและต่างประเทศ

2.1 งานวิจัยภายในประเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำหนังสือพิมพ์รายวันไปใช้เป็นสื่อการสอนด้านสิ่งแวดล้อม ยังไม่มีผู้ใดศึกษาโดยตรง แต่มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับการนำหนังสือพิมพ์ไปใช้ในการให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม ดังนี้

บุญรับ สักคิมณี (2524) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์ข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยที่พิมพ์จำหน่ายในกรุงเทพมหานคร" ในช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2522 ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2522 โดยศึกษาจากหนังสือพิมพ์รายวัน 12 ชื่อฉบับ จำนวน 2,208 ฉบับ ผลการศึกษาพบว่า หนังสือพิมพ์ข่าวพาณิชย์เสนอข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมมีปริมาณมากที่สุด คือ ร้อยละ 17.89 ของปริมาณข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมที่หนังสือพิมพ์ทุกชื่อฉบับเสนอ หนังสือพิมพ์ไทยเสนอข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมมีปริมาณน้อยที่สุด คือ เสนอข่าวสารคิดเป็นร้อยละ 1.57 ของปริมาณข่าวสารที่หนังสือพิมพ์ทุกชื่อฉบับเสนอ

เมื่อเปรียบเทียบปริมาณข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมที่หนังสือพิมพ์แต่ละชื่อฉบับเสนอต่อเนื้อที่ทั้งหมดพบว่า หนังสือพิมพ์ข่าวพาณิชย์เสนอข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมมีปริมาณต่อเนื้อที่ทั้งหมดสูงสุด คือ ร้อยละ 0.43 ของเนื้อที่ทั้งหมด ส่วนหนังสือพิมพ์ไทยเสนอข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมมีปริมาณต่อเนื้อที่ทั้งหมดต่ำสุด คิดเป็นร้อยละ 0.03 ของเนื้อที่ทั้งหมด

ในแง่ค่าเฉลี่ยของการเสนอข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า หนังสือพิมพ์ไทยรัฐเสนอข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมมีค่าเฉลี่ยของความถี่สูงสุด คือ 19 ครั้งต่อเดือน ส่วนหนังสือพิมพ์ตะวันสยามมีค่าเฉลี่ยของความถี่ต่ำสุด นอกจากนี้ยังพบว่า หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ มติชน พิมพ์ไทย คาวสยาม เคลิไทม์ และข่าวพาณิชย์ เสนอข่าวสารที่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์มากที่สุด หนังสือพิมพ์สยามรัฐ และบ้านเมืองเสนอข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายมากที่สุด หนังสือพิมพ์เคลินิวส์และตะวันสยามเสนอข่าวสารที่เกี่ยวกับอากาศมากที่สุด หนังสือพิมพ์เสียงปวงชนเสนอข่าวสารที่เกี่ยวกับพลังงานเป็นส่วนใหญ่ และหนังสือพิมพ์เคลิมิเวอ์เสนอข่าวสารเกี่ยวกับน้ำมากที่สุด

นฤมล ศรีสว่าง (2532) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การเสนอข่าวสารคดี
 สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย" โดยจำแนกตามประเภทเนื้อหา
 เป็น 12 ประเภท ปริมาณเนื้อหา (ตารางนี้) ความถี่ (การนำเสนอ) และแหล่งที่มา (แหล่งข่าวสาร)
 ส่วนที่ 2 เป็นการศึกษาสภาพปัญหาที่มีต่อการนำเสนอข่าวสารดังกล่าว โดยการใช้แบบสอบถาม
 กับหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติและองค์กรหนังสือพิมพ์ โดยศึกษาจากหนังสือ
 พิมพ์รายวัน 9 ฉบับที่ตีพิมพ์จำหน่าย ในช่วงเดือนกรกฎาคมถึงเดือนธันวาคม 2530 รวม 1,656 ฉบับ
 บุคลากรของหน่วยงานทางด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ 31 หน่วยงาน และบุคลากร
 ทางด้านหนังสือพิมพ์รายวัน 9 ชื่อฉบับ

ผลการศึกษาพบว่า ในการเสนอข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ
 ประเภทเนื้อหาที่หนังสือพิมพ์รายวันทั้ง 9 ชื่อฉบับ นำเสนอมากที่สุดได้แก่เนื้อหาที่เกี่ยวกับทรัพยากร
 ป่าไม้สัตว์ป่า หนังสือพิมพ์รายวันซึ่งเสนอข่าวสารและให้เนื้อที่มากที่สุด คือ สยามรัฐ ส่วนแหล่งที่มา
 ของข่าวสารนั้นส่วนใหญ่มาจากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องทางด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

สำหรับปัญหาในการเสนอข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า
 ปัญหาคือ ข่าวแจกที่ส่งให้กับหนังสือพิมพ์รายวันไม่ได้รับการตีพิมพ์และ ปัญหาการขาดแหล่งข้อมูลในการ
 เขียนข่าวแจก สำหรับปัญหาที่บุคลากรทางด้านหนังสือพิมพ์ประสบก็คือ การขาดแหล่งข้อมูลเช่นเดียวกัน
 นอกจากนี้ได้แก่ ปัญหาในเรื่องความไม่สมบูรณ์ของข่าวแจกที่ได้รับจากหน่วยงานสิ่งแวดล้อมและ
 ทรัพยากรธรรมชาติ

ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า หนังสือพิมพ์รายวันประเภทคุณภาพนำเสนอเนื้อหาข่าว
 สารทางด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติเป็นปริมาณเนื้อหาที่สูงกว่าหนังสือพิมพ์รายวันประเภท
 ปริมาณและประเภทถึงคุณภาพถึงปริมาณ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือพิมพ์กับการเสนอข่าวสาร
 ทางด้านสิ่งแวดล้อม พอสรุปได้ดังนี้

1. เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อศึกษาปริมาณการเสนอเนื้อหาข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อม
 และเปรียบเทียบปริมาณข่าวสารในเรื่องนี้จากหนังสือพิมพ์แต่ละชื่อฉบับต่อเนื้อที่ทั้งหมดและในแง่
 ค่าเฉลี่ยของการเสนอเนื้อหาข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมและเรื่องที่เกี่ยวข้อง

2. เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อศึกษาเกี่ยวกับประเภท ความถี่ แหล่งที่มาและการใช้เนื้อที่ในการเสนอเนื้อหาทางด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติของหนังสือพิมพ์

3. เป็นการศึกษาปัญหาในการเสนอข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ โดยการสอบถามจากบุคลากรทางด้านหนังสือพิมพ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

ณรงค์ ขำวิจิตร (2533) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "หนังสือพิมพ์รายวันกับการเสนอเนื้อหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนกรุงเทพมหานคร : การวิเคราะห์เนื้อหาและการสำรวจความคิดเห็นของครูในกรุงเทพมหานคร" โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์เนื้อหาทางด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนกรุงเทพมหานคร จากหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย 6 ฉบับ ซึ่งศึกษาคามประเภทเนื้อหา รูปแบบการนำเสนอ ปริมาณความถี่ ปริมาณเนื้อที่ และแนวโน้มในการนำเสนอระหว่างปี 2531-2533 และจุดมุ่งหมายประการที่ 2 เพื่อสำรวจความคิดเห็นและการนำเนื้อหาทางด้านสิ่งแวดล้อมจากหนังสือพิมพ์ไปใช้ในการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษา จำนวน 140 คน จาก 8 โรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ตารางวิเคราะห์เนื้อหาและแบบสอบถาม

ผลการศึกษาพบว่า ประเภทเนื้อหาที่หนังสือพิมพ์ทั้ง 6 ชื่อฉบับนำเสนอมากที่สุดได้แก่ เรื่องการคมนาคมขนส่ง โดยหนังสือพิมพ์สยามรัฐให้เนื้อที่ในการเสนอเนื้อหาทางด้านนี้ต่อฉบับมากที่สุด และหนังสือพิมพ์เดลินิวส์มีความถี่ในการนำเสนอเนื้อหาทุกประเภทมากที่สุด รูปแบบการนำเสนอที่พบมากที่สุด คือในรูปของข่าว และแนวโน้มในการเสนอในช่วงปี พ.ศ. 2531-2533 พบว่าในปี พ.ศ. 2533 มีความถี่ในการเสนอมากที่สุดและมีปริมาณเนื้อที่ในการนำเสนอไม่แตกต่างจากปี พ.ศ. 2532

ผลการศึกษาความคิดเห็นของครูพบว่า (1) หนังสือพิมพ์รายวันมีบทบาทในการเสนอเนื้อหาทางด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนกรุงเทพฯ ในระดับปานกลาง (2) หนังสือพิมพ์มติชนเสนอเนื้อหาทางด้านสิ่งแวดล้อมมากกว่าฉบับอื่น (3) การคมนาคมขนส่งเป็นเรื่องที่นำเสนอมากที่สุด (4) หนังสือพิมพ์ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย (5) ครูมีความต้องการให้เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในรูปแบบของข่าว (6) ครูได้นำเนื้อหาทางด้านนี้ไปใช้เป็นหัวข้อสนทนาและในการเรียนการสอนเป็นบางครั้ง (7) หนังสือพิมพ์รายวันทำให้นักเรียนเข้าใจปัญหาสิ่งแวดล้อมมากขึ้นและเสนอแนะให้หนังสือพิมพ์รายวันนำเสนอเนื้อหาในเรื่องนี้ให้มากขึ้นกว่าที่ผ่านมา

2.2 งานวิจัยต่างประเทศ

แซคเกอร์ (Lawrence J. Zachor 1977: 5016 A) ได้ทำวิจัยเรื่อง "A Study of Factors Affecting of Environmental Knowledge of Eleventh Grade Students in Montana) โดยได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ทางด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียนในชั้นปีที่ 11 ในรัฐมอนทานา โดยสุ่มนักเรียนจำนวน 436 คน จาก 6 โรงเรียน ผลการศึกษาพบว่าเพศ ขนาดของครอบครัว การอ่านหนังสือพิมพ์ การได้ศึกษาหาความรู้ ทางด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน และภูมิฐานะของนักเรียนล้วนแต่เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ ความเข้าใจทางด้านสิ่งแวดล้อม

แซคเกอร์ ได้เปรียบเทียบปัจจัยข้าง ๆ พบว่า เด็กชายจะมีคะแนนเฉลี่ยในเรื่องความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมากกว่าเด็กหญิง เด็กจากครอบครัวขนาดเล็กจะมีคะแนนความรู้ในเรื่องสิ่งแวดล้อมสูงกว่าเด็กนักเรียนที่มาจากครอบครัวใหญ่ และเด็กนักเรียนที่อ่านหนังสือพิมพ์จำนวนตั้งแต่ 3 ฉบับขึ้นไป จะมีคะแนนความรู้ในเรื่องสิ่งแวดล้อมมากกว่าเด็กนักเรียนที่อ่านหนังสือพิมพ์น้อยกว่า

จากการศึกษารึ้นนี้ ผลการศึกษาทำให้ทราบว่า หนังสือพิมพ์ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญในการเผยแพร่ความรู้ในเรื่องสิ่งแวดล้อมให้กับผู้อ่าน

การวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศเท่าที่ผ่านมา ได้ศึกษาโดยการวิเคราะห์เนื้อหาทางด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติจากหนังสือพิมพ์รายวัน แหล่งข่าว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและบุคลากรทางด้านหนังสือพิมพ์ รวมทั้งการวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือพิมพ์รายวันในการเสนอเนื้อหาทางด้านสิ่งแวดล้อม และการนำเนื่อหาดังกล่าวไปใช้ในการเรียนการสอน จะเห็นได้ว่ายังไม่มี การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้หนังสือพิมพ์รายวันเป็นสื่อการสอนด้านสิ่งแวดล้อมโดยตรง ซึ่งนับว่ามีความสำคัญมาก ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการที่ครูวิทยาศาสตร์และครูสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นได้นำเนื้อหาสาระในหนังสือพิมพ์รายวันมาเป็นสื่อการสอนด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งในด้านการใช้เป็นสื่อประกอบการสอน ใช้เป็นบทเรียน และใช้จัดกิจกรรมเสริมการเรียนการสอน ซึ่งคาดว่าจะ เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สอนเนื้อหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมต่อไป